

Toplumcu Düşünce Enstitüsü Tartışma Notu

Değerlendirme Notu/Dış Politika-Güvenlik:14-019
Hazırlayan: Ali ER

13 Ekim 2014

TÜRKİYE SURİYE’DE NEREYE KOŞUYOR? “GÜVENLİKLİ/TAMPON/UÇUŞA YASAK BÖLGE”

Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Hulusi Akar, Savunma ve Havacılık Dergisi’nin yeni sayısına verdiği özel mülakatta, “Yakın coğrafyamızda yaşanan son olayların gösterdiği gibi, bugün dünyada, özellikle de Türkiye’nin bulunduğu coğrafyada ‘belirsizlikler ve krizler’ dönemi yaşanmaktadır... Ateş çemberinin ortasındayız ”diyor. Ayrıca, “Yeni güvenlik ortamında, krizler süratle çatışmalara dönüşmektedir...” sözleri ile Hükümetin attığı adımlarda dikkatle düşünmeleri gereken tarihi bir askeri durum tespiti yapıyor.

Sınırlarımız başta olmak üzere ülkemizin savunma ve güvenliğinden sorumlu en üst düzey komutanından gelen bu çarpıcı değerlendirmenin siyasi cenahta karşılığı var mı? Dikkate alındığını gösteren emareleri görebilmek hiç de mümkün değil.

“Varsa yoksa Esed...” Politikası

2 Ekim 2010 Tarihli Tezkerede¹ “Komşumuz Irak’ın toprak bütünlüğünün, milli birliğinin ve istikrarının korunmasına büyük önem atfeden Türkiye,” Suriye için adeta savaş tamtamları yapıyor... “Yurtta sulh Cihanda sulh” ilkesi ile taban tabana zıt “Stratejik Derinliğin” ulaştığı coğrafyalarda yeni hedeflere yelken açan Türkiye’nin bu stratejik hedefleri ne denli gerçekçidir? İşte savunma ve güvenliğimiz açısından sorun tam da burada yatmaktadır.

Çünkü böylesine “yüksek hedeflere” ancak yaratıcı stratejiler ve bunu destekleyecek ulusal güç ile ulaşılabilir. Öncelikle topyekûn ulusal gücün, yeni ulusal hedeflerin elde edilebilirliği ilkesine göre geliştirilmesi ve yapısal değişimin de bunun üzerine oturtulması gerekir. Nasıl ki; okyanuslara nehir teknesi ile çıkamazsanız, dış politikada da yepyeni stratejik hedeflerle yelken açıyorsanız ulusal gücünüzün ve özellikle askeri gücünüzün de yeni hedeflerinize göre yapılandırılması elzemdir.

Ancak AKP Hükümetlerinin, bunun yerine bugüne kadar “gücümüzü test etmeye kimse kalkmasın” söyleminden öteye geçemediği görülmektedir. Üstelik “Yurt sulh cihanda sulh” ilkesine göre Vatan savunması için eğitilen ve teşkilatlanmış bir Ordu ile bölgesel ve hatta küresel yeni stratejik hedeflere bayrak açılmış bulunmaktadır. Ortaya konan bu “yüksek hedefler” hem komşularımızın hem de bölgesel rakiplerin en azından Türkiye’ye karşı gard almalarına neden olmuş, Türkiye’yi bölge ülkeleri için “tehdit ülke” konumuna getirmiştir. Üstelik içeride ayrılıkçı terörden, radikal dinci teröre kadar risk ve tehditlere kurban veren bir ülke iseniz adımlarınızı çok daha dikkatli atmanızın yaşamsal önem taşıdığı bir dönemde...

¹ http://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar1071.html

İşte 02 Ekim 2014 tarihli Tezkereden sonra, Hükümetin adımlarını atarken, “varsa, yoksa Esed” yaklaşımından önce, en azından içeride ve çevre ülkelerdeki aşağıdaki risk ve tehditleri enine boyuna hesap etmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Bölgesel Riskler ve Tehdit Alanları

1) Her ne kadar ”çözüm süreci” kapsamında PKK terör tehdidi bu güne kadar gözlerden ırak tutulmuş olsa da, bu yapı hem yurtiçinde ve hem de Kuzey Irak’ta silahlı güçlerini ve siyasal örgütlenmesini gün ve gün güçlendirmiş bulunmaktadır. Son günlerde yaşanan Kobani trajedisi bile maalesef uzak olmayan bir gelecekte Türkiye’ye dayatılacak bir “özerklik” yapılanmasının prototipi olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bugün itibarı ile 34 vatandaşımızın hayatına mal olan “halk isyanı” provası ile PKK terör örgütü, Hükümete karşı hem güç gösterisinde bulunmuş, hem de çözüm sürecinin sonraki adımları için adeta ultimatoma vermiştir. Bu bağlamda Kandil’den yapılan açıklamalardaki tehdit doğrudan ulusal güvenliğimize yönelik olduğu açıktır.

2) PKK terör örgütü tehdidine ilave olarak Suriye, İran ve hatta Rusya’dan kaynaklı Türkiye’ye yönelik uzak erimli balistik füze tehdidinin de göz ardı edilmesi mümkün değildir. Bu tehdide karşı orta ve yüksek irtifa hava savunma olanak ve yeteneklerimizin yetersizliği ise bütün dünya kamuoyunca bilinmektedir. NATO’dan bu kapsamda talep edilen “Patriot” Füze savunma bataryaları TSK’nın hava savunma yetersizliğinin en somut kanıtı olarak hala topraklarımızdadır.

3) Doğu Akdeniz’deki gelişmeler çerçevesinde Kıbrıs’ta hak ve menfaatlerimize yönelik artan riskler, TSK’nın bu bölgede de güç ayırmasını zorunlu kılacak boyutlara ulaşmıştır. Güney Kıbrıs Rum yönetimi lideri Anastasiadis’in, 35 ilimizde gerçekleşen “Kobani’ye destek” eylemlerinde yurttaşlarımız hayatlarını kaybederken, Türkiye’nin doğalgaz araması yapılan bölgeye savaş gemilerini göndermesini gerekçe göstererek müzakere sürecinden çekildiğini açıklayıvermesi bu tehdidin en somut bir göstergesidir. Bu süreç içinde Anastasiadis’in Türkiye’yi suçlayan açıklamaları hiç de şaşırtıcı değildir. Rum lider oyunu kuralına göre yürütürken, Türkiye’de Hükümetin “derin” hayallere dayalı yaklaşımlardan vazgeçmediği görülmektedir. Türkiye’nin büyük bir hevesle “çöl tilkiliğine” soyunduğu bugünlerde, Ege’deki sorunların da bir anda sumen altından çıkarılması hiç de şaşırtıcı olmayacaktır.

4) Bütün bu olasılık senaryolarına ilave olarak; Karadeniz’deki gelişmeler de Türkiye’nin ulusal güvenliğini doğrudan tehdit etme potansiyeline sahiptir. Ukrayna-Rusya arasındaki sorun NATO tarafından sahiplenilmiş bulunmaktadır. Ukrayna’ya NATO’nun askeri destek sağlaması durumunda Türkiye’nin buna bigâne kalması düşünülemeyeceği gibi; “Montrö sözleşmesinin” yeniden değerlendirilmesi konusunun başta ABD olmak üzere NATO tarafından gündeme getirilebileceğini de tahmin etmek özel bir kâhinlik gerektirmemektedir.

5) Azerbaycan-Ermenistan arasında “Dağlık Karabağ” başta olmak üzere sorunlar sıcak bir çatışmaya dönüşme emareleri vermektedir. Bu bölgede tırmanan gerginlikte TSK’nın en azından kendi sınırlarımız içinde kalkmak şartıyla da olsa Ermenistan’a yönelik ”caydırıcılığı yüksek” çapta bir kuvvet ayırma gerekliliği karar alıcılar tarafından göz ardı edilmemelidir, ediliyor da olduğu düşünülmektedir.

Yukarıdaki genel durum çerçevesinde Türkiye, gerçekten de Orgeneral Akar'ın yukarıda alıntı yaptığımız ifadelerinde yer aldığı gibi krizlerin süratle çatışmalara dönüşebileceği ve kendisini bir ateş çemberinin tam da merkezinde bulabileceği bir konumdadır. Türkiye'nin mücavir bölgesindeki güvenlik ortamının, TSK'nın askeri gücünü ulusal güvenliğine yönelik "hayati ve öncelikli" risk ve tehditlere karşı "sıklet merkezi" oluşturmaya olanak verecek tarzda şekillendirilmesi ve bu bağlamda dış politik adımların dikkate atılması zorunluğu çok açıktır.

6) İç gelişmelere bakıldığında, burada da durumun hiç de iç açıcı olmadığı görülmekte, "çözüm sürecinde" PKK'nın "Halk İsyanı" tehdidi ile görüşmelere yaklaştığı görülmektedir. PKK terör örgütü sınırlarımızın dışına çıkmak bir yana, yurt içinde siyasi ve silahlı örgütlenmesini gün ve güçlendirmektedir. Kandil bunu rahatlıkla açıkladığı gibi, Türkiye'nin bir bölümünde adeta ilan edilmemiş egemenlik iddiası gündeme oturmuş görünmektedir.

7) Tezkere'nin asıl hedefi olması gereken IŞİD tehdidi ise Türkiye'de başta güney sınırımıza yakın iller ve metropoller olmak üzere rahatça faaliyet göstermektedir. IŞİD ve PKK terör örgütü tehdidi yurt içinde ülke güvenliğine yönelik öncelikli tehdit seviyesine ulaşmışken, bir tezkere çıkartılarak mücadelenin sınırlarımızın ötesine, yurtdışında taşınmasına duyulan ihtiyaç nereden kaynaklanmaktadır? Öncelikli olarak yurtiçindeki terör tehdidinin tecrit edilmesi ve ülke sınırlarının gerçek anlamıyla denetim altına alınması gereği bütün gerçekliği ile ortada iken, dışarıdan geldiği belirtilen bir tehdit ortamına karşı mücadele ve bu mücadele bağlamında hazırlanan bir tezkereyi anlamak mümkün değildir.

Eksik bir Kamu Diplomasisi Girişimi Olarak TEZKERE

Ancak Hükümetin Tezkere ısrarı, Türkiye'nin Suriye'deki gelişmelere yönelik atmayı planladığı adımlarda, yukarıdaki risk ve tehditlerin getirdiği sorumluluklarını göz ardı ettiğini göstermektedir. Hükümet tarafından TBMM'ne sunulan tezkerede vurgulanan Suriye'den balistik füze tehdidi ancak "potansiyel tehdit" kapsamında değerlendirilebilir. Kimyasal silah tehdidi ise tartışmalı bir tehdit algılamasıdır. Çünkü hem Suriye devlet yapısının hem de silahlı kuvvetlerin harbe hazırlık durumunun Türkiye'yi doğrudan hedef alamayacak kadar zayıfladığı herkesçe bilinen bir gerçekliktir. Öte yandan, münferit sınır olaylarına karşı ise yürürlükteki "angajman/çatışma kuralları" ile gereken askeri tedbirler için TSK zaten yetkilendirilmiş bulunmaktadır.

Ancak Suriye toprakları içinde adı ne olursa olsun hava ve karadan gelecek tehditlere karşı tampon bölge, güvenliği alınmış insani yardım bölgeleri ve uçuşa yasak bölgelerinin oluşturulmasında Hükümet ısrar etmektedir ve bu ısrar ikna edici olmaktan uzak görünmektedir. Eğer gerçekten söz konusu tezkere ciddi tehdit değerlendirmelerine dayanıyorsa; bu değerlendirilmeler, Genelkurmay Başkanlığınca Bakanlar kuruluna verilen brifing gibi TBMM genel kurulunda gizli oturumda milletvekillerine de sunulmalı ve parlamento zemininde bir ortak hareket zemini oluşturulmalıdır.

Hükümetin, sayıları 1,5 milyonu aşan Türkiye'deki Suriyelileri, koşulları ne olursa olsun Türkiye sınırları içindeki can güveliklerinden vazgeçip, Suriye topraklarında kendileri için oluşturulacak olan, doğal olarak daha az güvenlik ve sadece yardımlara bağlı insani yardım bölgelerinde yaşamaya nasıl razı edeceği sorusu da henüz anlamlı olarak bir yanıt bulabilmiş değildir.

Irak-Suriye Kampanyası: Belirsizlik Alanları

Bütün bunların üstüne, Anayasamızın 92nci maddesi gereğince istenen TSK'yı kullanma yetkisi için zorunlu olan "Milletlerarası hukukun meşrû saydığı hallerin" gerçekleşmesi de güç görünmektedir. İster "Güvenli Bölge ister Tampon Bölge isterse de Uçuşa Yasak Bölge" olsun Türkiye'nin BMGK konseyinin bu yönde alınmış kararı olmaksızın yapacağı her türlü sınır ötesi harekât;

- BM 51nci madde kapsamında Suriye'ye kendini savunma hakkını verecek;
- IŞID tarafından Türkiye'nin her noktasında katliama boyutlarında terör eylemlerine davetiye çıkartacak;
- "Kobani" veya "Rojava" simgeleri üzerinden oluşan Türkiye'ye karşı oluşan güvensizlik ve hassasiyet nedeni ile PKK terör örgütünün yurt içinde terör eylemlerini genişleterek, son iki yıldır bölge halkı arasında tamamladığı "öz savunma" yapılanmasının da katkısı ile bölgede veya ülke çapında eylemlerini büyük olasılıkla "halk isyanı" boyutlarına tırmandırmasına zemin hazırlayacaktır.

TSK'nın böylesine çok yönlü iç ve dış risk ve tehditlere karşı hazırlıklı olması gerekirken aynı zamanda Suriye'de yeni bir cephe açılmasının, TSK'lerinin mevcut kuvvet yapısı, olanak ve imkanları itibari ile uygun olmadığını hatırlamakta yarar olduğu düşünülmektedir.

Özellikle Başbakan ve Cumhurbaşkanı tarafından açıkça ifade edilen Suriye'de "Uçuşa Yasak Bölge" veya "Güvenli Bölge" oluşturulması için "sürekli havada hazır hava gücü" ve "hava savunma füze rampaları" bu görevin olmazsa olmazıdır. Burada önerilen uçuşa yasak bölge uygulamasının hangi hava gücüne karşı düşünüldüğü açıklanmamaktadır. Ancak bilinen gerçek şudur ki, bölgede Suriye'den başka kimsenin bir hava gücü yoktur. Bu durumda, Suriye'nin elinde bulunan S-300'ler başta olmak üzere, hava savunma füze sistemleri ve balistik füze tehdidi ciddiyle hesaba katılmalıdır. Buna bir de Türkiye'nin hava savunma yeteneğindeki zaafiyet ve yetersizlikler eklendiğinde, Türkiye bu güvenli bölgede hava savunmasını hangi hava savunma füze rampaları ile sağlayacağı bir belirsizlik olarak ortaya çıkmaktadır.

Her ne kadar yeterli kara gücümüz olduğu düşünülse de; böyle bir harekâta her güvenli bölge, Türkiye'nin diğer bölgelerinden kuvvet kaydırmalarını ve bazı büyük karargâhların intikalini zorunlu kılacaktır. Özetle Tezkerenin onaylanmasının ardından, buna bağlı olarak icra edilecek askeri harekâtın ülke güvenliğine katkısından ziyade, Türkiye'nin ulusal güvenlik ve savunma açıklarını artırebileceğini, beraberinde getireceği ilave yüklerin sosyal ve ekonomik yansımalarının daralan ekonomideki krizi derinleştirebileceğini görmek için derin analizlere gerek yoktur.

Sınır Ötesi Harekatlar ve "Vatan Savunması" Kavramı

Bütün bunlara rağmen Türk Silahlı Kuvvetlerinin önümüzdeki dönemde Suriye'de bir sıcak çatışma ortamına sokulmaya çalışıldığı görülmektedir. İşte tam bu noktada, gerek sayın Cumhurbaşkanının, gerek sayın Başbakanın, gerekse de sayın Genelkurmay Başkanının silah altındaki gençlerimizin "Gönüllü Askerler" [http://www.yeniyaklasimlar.org/m.aspx?id=3856 -ftn2](http://www.yeniyaklasimlar.org/m.aspx?id=3856-ftn2) değil, "Vatan Savunması" için görev almış olan "Yükümlü Askerler" olduklarını hiç bir şekilde akıllarından çıkarmamaları çok önemlidir. (Askeri literatürde "Gönüllü Asker" deyimini profesyonel askerler için kullanılır.)

Yalnızca bu nedenden hareketle bile, ülke savunması dışında kalan siyasi hedeflere yönelik bir harekât için gençlerin cepheye sürülmesi kabul edilemez. Burada çok hassas bir ayrıntıya dikkat çekmek yararlı olacaktır. Geçtiğimiz yıla değin, TSK personelinin askerlik yükümlülüğü, TSK İç Hizmet Kanununun 2. maddesinde “Türk vatanını, istiklal ve Cumhuriyetini korumak için harp sanatını öğrenmek ve yapmak mükellefiyeti” olarak tanımlanmakta idi. Ancak Türk Silahlı Kuvvetlerini Suriye’de bir çatışmaya sokma hedefini çok önceden benimseyen siyasi iktidarın, bir yasa değişikliği yaparak, geçen yıl çıkartılan bir Torba Yasa ile geçerli yasa maddesinde ifadesini bulan askerlik tanımından “Türk vatanını, istiklal ve Cumhuriyetini korumak için” ifadesini çıkartmıştır. Bu değişiklik, Türk Silahlı Kuvvetlerinin farklı görevlerle ve farklı coğrafyalardaki sıcak çatışma ortamlarında da kolaylıkla sevk edilmesi imkanının önünü açmış bulunmaktadır.

Ancak yasalar ne söylerse söylesin, Atatürk’ün “Savaş zaruri ve hayati olmalıdır. Millet hayatı tehlikeye uğramadıkça, harp bir cinayettir” sözleri 20 yaşında silahaltına alınan Mehmetçiğin asli ve biricik yükümlülüklerinin en veciz ve anlamlı bir tanımıdır. Bu yükümlülük Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan bu yana dış politikada takip edilen “Yurtta sulh Cihanda sulh” ilkesinin de bir gereğidir.

Irak-Suriye Harekatı ve Yeni Bölgesel Enerji Koridorları

Son olarak, gelelim Türkiye’nin Suriye macerasının çıplak gözle görünmeyen, farklı ve belki de en gerçekçi boyutlarından birine. Özellikle Irak’ta Telafer ve Musul, Suriye’de Deyrezür, Rojava ve Rakka bölgelerini hedef alan IŞİD’in asıl hedefinin Kuzey Irak Petrollerinin Telafer’den Türkiye’ye uğramadan Lazkiye limanına ulaşan stratejik mihveri kontrol etmek istediği görülmelidir. Lazkiye-Diyrezur hattı Kerkük’e ulaştığında daha da özel jeo-stratejik önem kazanır. Lâskîye, Irak Kuzeyindeki petrol ve doğal gaz alanlarının Doğu Akdeniz’den Dünya pazarlarına açılması ve Avrupa’ya ulaştırılması için en kısa ve en emniyetli ihraç limanı olarak öne çıkar.

Hal böyle iken, Türkiye Suriye’de Kuzey üçgenin emniyete alınması görevine soyunmuş gibi görünmektedir. Anılan bölge, Türkiye’nin petrol ve doğal gaz boru projelerine rakip ve Irak’taki petrol kuyularından Akdeniz’deki limana kadar homojen bir yönetim altında yeni bir enerji hattı doğması muhtemel bir alanı kapsamaktadır. Bu yeni enerji hattının yaşama geçirilmesi, bu bölgede koruma görevi alarak bunu mümkün hale getiren Türkiye’nin yıllardır küresel enerji piyasasında yaptığı yatırımları kendi eliyle çöpe atması anlamına gelecektir.

Eğer Hükümet “tampon bölgenin” Suriye’deki Kürtlerin Irak ve Türkiye’deki Kürtlerle birleşmesine engel olabileceğini düşünüyorsa; bu büyük bir yalıgıdır. Çünkü IŞİD tehdidi ortadan kalktıktan sonra bölgede Türk askerinin kalması mümkün değildir. Aksi takdirde IŞİD’la çarpışan yerel güçler Türk askerini hedef alacaklar, Türk askeri çekilince de bölge Suriye’den çok özellikle Irak Kürdistan Bölgesel yönetiminin kontrolünde bir alan olarak varlığını sürdürecektir.

Irak Merkezi yönetiminin IŞİD karşısındaki tescilli basiretsizliği, Barzani’ye fiilen güç kazandırmış bulunmaktadır. Bu durumda bölgedeki Türkmenlerin de Barzani’nin insafına teslim edilecek olması uzak bir olasılık değildir. Üstelik bu harekâtın sonunda Irak Kuzeyindeki Kürtler, bir taraftan Suriye’deki Kürt nüfusla birleşirken, bir taraftan da Türkiye’nin koruması ile gerçekleştirilen ve mevcut enerji varlıklarının Batı pazarlarına etkin olarak erişimini sağlayacak enerji yollarına sahip olacaklardır.

Sonuç yerine...

Diğer taraftan ABD'nin ve Batı dünyasının son günlerde Irak Kuzeyinde yuvalanan PKK'ya karşı gözle görülür desteği ve kamuoyunda oluşan sıcak yaklaşımlar yadsınamaz. IŞID'a karşı mücadelede PKK bölge için adeta meşru silahlı güç mertebesine çıkarılmış bulunmaktadır. Irak Kuzeyi ile Suriye Kuzeyinde oluşacak yeni ekonomik ve sosyal dinamiklerin Türkiye'de başlayacak bir "Kürt Baharı"nın dayanağını oluşturması kaçınılmazdır. Böyle bir durumda Türkiye nasıl bir oyun planını devreye sokacak, duruşunu hangi stratejiye dayandıracaktır? Ayrıca, Suriye'nin içişlerinde kendisini doğrudan taraf ilan ederek dünya kamuoyuna da açık çek vermiş olan Türkiye, olası bir "Kürt Baharı" senaryosunda yaşanacak olaylar nedeniyle Türkiye'ye "yardım etmeyi" kendilerince hak veya görev görecektir "Batılı dostlarına" karşı nasıl bir yaklaşım içinde olacaktır?

Harp prensiplerinde sıklet merkezi diye bir prensip vardır. Milli gücü, özellikle; askeri gücü stratejik hedeflerle belirlenen önceliklerin dışında bağlamak ve dağıtmak, gelişmelerin başından itibaren ileride çıkacak fırsatlar veya tehditler karşısında önemli zaafiyetlere ve sıkıntılara zemin hazırlayacaktır.

İşte bu nedenle, TSK'lerinin bir taraftan Irak Kuzeyine, bir taraftan da Suriye'ye bağlanması durumunda, Türkiye Suriye'deki sivil halkın karşı karşıya bulunduğu tehditten daha tahripkâr olan bir balistik füze tehdidi karşısında nasıl bir karşılık verecektir?

Ya da mevcut imkan ve kapasitelerden oluşan gücü böylesine farklı cephelerde bağlarken, Doğu Akdeniz'de fırsattan istifade ile Yunanistan ve Güney Kıbrıs'taki olası oldu-bittiler karşısında hangi seçenekler devreye sokulacaktır?

Gene olası bir "Azerbaycan-Ermeni" sürprizine karşı Türkiye hangi güçle manevra yapabilecektir?

Sorular bu şekilde dizilmekte, ancak uygulamada gözlemlenen gelişmeler, karar vericilerin bu ve benzeri diğer pek çok konuda gerekli kavrama düzeyi ve hazırlık içinde olmadıklarına işaret etmektedir. Bu durum, insanın yaşamında gün gelip yanıldığını gördüğünde mutlu olacağı ender durumların en yaşamsal örneklerden biri olarak değerlendirilmektedir.